

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**הפסיקה בתיקי סחר בנשים בשנת 2005 –
ניתוח כמותי**

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: יונתן ארליך, כלכלן

אישור: שרון סופר, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ' באב תשס"ו

14 באוגוסט 2006

מסמך זה נכתב בעבור ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים בראשות חה"כ זהבה גלאון ועניינו הפסיקה בתיקי סחר בנשים בשנת 2005. במסמך ניתוח כמותי של גזרי-הדין בתיקי סחר בנשים שנסיימו בשנה זו. הניתוח מתבסס על נתונים שהועברו לוועדה מידי הנהלת בתי-המשפט על 32 תיקי סחר בבני-אדם שנסיימו בשנת 2005.¹ נדגיש כי בנתונים אלה לא נכללים כל תיקי הסחר בנשים שנסיימו בשנה זו, אלא רק אלה ש"הוגדרו מחשובית כתיקים העוסקים בסחר בבני-אדם" ברישומי הנהלת בתי-המשפט.² נוסף על הנתונים האמורים המסמך מתבסס על סקירות שערך הארגון מוקד סיוע לעובדים זרים בשנים 2004 ו-2005 על הענישה בתיקי סחר בנשים.³

1. רקע כללי

בשנת 2005 ניתן גזר-דין ב-32 תיקי סחר בבני-אדם למטרת עיסוק בזנות. בשנת 2004 ניתן גזר-דין ב-51 תיקים, בשנת 2003 ניתן גזר-דין ב-32 תיקים ובשנת 2002 ניתן גזר-דין ב-28 תיקים.⁴ כלומר, שנת 2004 היתה שנת שיא בפעילות בתי-המשפט בנושא הסחר בנשים, ובשנת 2005 נרשמה ירידה חזרה לנתונים שאפיינו את פעילות בתי-המשפט בשנים שקדמו לשנת 2004.

נראה כי השימוש בהסדרי טיעון פחת בשנת 2005, שכן כ-60% מכלל התיקים הסתיימו בלא הסדרי טיעון (אין בידינו נתונים של הנהלת בתי-המשפט על מספר הסדרי הטיעון בשנת 2004, אולם על-פי הסקירה של מוקד הסיוע לעובדים זרים, ב-24 מ-31 התיקים שהם בדקו בשנה זו נכללו הסדרי טיעון).

בכ-40% מכלל התיקים נפסקו פיצויים לטובת הקורבנות וב-53% מכלל התיקים הושתו קנסות על המורשעים. רק בשבעה תיקים הוטלו הן קנס והן פיצוי, ומכאן נלמד כי בית-המשפט אינו נוטה להטיל את שני סוגי הענישה הללו במקביל. מהנתונים עולה כי נטיית בית-המשפט היא להעדיף קנסות על פיצויים. בחינת גזרי-הדין מעלה כי יש הבדל משמעותי ומובהק בין תיקים שנסגרו במסגרת הסדרי טיעון ובין אלה שנסגרו בלא הסדרי טיעון: **דווקא בתיקים שנסגרו במסגרת הסדר טיעון השימוש במנגנון הפיצויים הוא שולי והנטייה היא להטיל קנס על העבריינים המורשעים. בתיקים שנסגרו בלא הסדר טיעון המגמה היא הפוכה (פירוט בפרק 2.3).**

סיכום נתוני הנהלת בתי-המשפט – תיקים

מספר התיקים : 32 ;

מספר הנאשמים : 73 ;

מספר התיקים שניתנו בהם פיצויים : 13 ;

מספר התיקים שניתן בהם קנס : 17 ;

מספר התיקים שהוטלו בהם קנס ופיצויים גם יחד : 7 ;

מספר התיקים שנכללו בהם הסדרי טיעון : 13.

¹ עו"ד אורן האן, הלשכה המשפטית של הנהלת בתי-המשפט, מכתב לחה"כ זהבה גלאון, 2 ביולי 2006.

² מהנהלת בתי-המשפט נמסר כי עקב בעיות מהימנות מסוימות ברישומי המחשב של הנהלת בתי-המשפט, ייתכן שחלק מתיקי הסחר בבני-אדם לא הוגדרו ככאלה ברישומי המחשב. עו"ד אורן האן, הלשכה המשפטית של הנהלת בתי-המשפט, שיחת טלפון, 30 ביולי 2006.

³ מוקד סיוע לעובדים זרים, ענישה בתיקי סחר בנשים ועבירות נלוות בשנת 2005, כתבה עו"ד נעמי לבנקרון; מוקד סיוע לעובדים זרים, ענישה בתיקי סחר בנשים ועבירות נלוות בשנת 2004, כתבה עו"ד נעמי לבנקרון.

⁴ את הנתונים מסר סגן מנהל בתי-המשפט השופט אלון גילון לוועדת המשנה בנושא סחר בנשים. מתוך פרוטוקול מס' 5 של ישיבת ועדת המשנה (של ועדת החוקה, חוק ומשפט) למאבק בסחר בנשים, 25 במאי 2005.

2. נתונים על הנאשמים

ראשית, נדגיש כי לא כל הנאשמים הכלולים בנתונים שהועברו מהנהלת בתי-המשפט הורשעו בסחר בבני-אדם למטרת זנות; ההגדרה היתה "נאשמים במסגרת תיקי סחר בבני-אדם", כלומר חלק מהעבריינים הורשעו בעבירות הנחשבות חמורות פחות מעבירת סחר בנשים למטרת זנות. להלן פירוט העונשים שהוטלו על מורשעים אלה בשלושה פרמטרים: עונשי מאסר, הטלת פיצויים והטלת קנס. לבסוף נשווה את הענישה בתיקים שנסגרו במסגרת הסדרי טיעון לענישה בתיקים שנסגרו בלא הסדרי טיעון.

2.1. עונשי מאסר

העונש המקסימלי הקבוע בחוק לעבירת סחר בבני-אדם למטרת עיסוק בזנות הוא 16 שנות מאסר. בתי-המשפט נמנעים מהטלת עונש זה, ועל-פי נתוני הנהלת בתי-המשפט עונש המאסר המקסימלי שהוטל על עבריין מורשע בתיק סחר בנשים הוא 13 שנים.⁵

העונש הממוצע שהוטל על עבריינים שהורשעו בתיקי סחר בנשים בשנת 2005 היה כארבע שנות מאסר, דומה לממוצע בשנים 2003 ו-2004.⁶ ראוי להדגיש כי לא ברור אם יש משמעות של ממש לממוצע הזה, שכן חלק ניכר מהנאשמים בתיקי סחר בבני-אדם לא הורשעו בסחר בנשים למטרת זנות אלא בעבירות נלוות, שהעונשים עליהן כבדים פחות ומביאים לירידה בממוצע. יתירה מכך, כל תיק הוא ייחודי, ויש לבחון כל מקרה לגופו כדי להבין לעומק את מגמת בתי-המשפט ברמת הענישה.

נציין כי לפי הסקירה של מוקד סיוע לעובדים לזרים בשנת 2005, כמו בשנת 2004, נרשמה החמרה בענישת המורשעים בעבירת סחר בנשים. אחד המדדים שעשויים להעיד על החמרה זו הוא העובדה ש-16 מתוך 73 עבריינים מורשעים בתיקי סחר בנשים קיבלו עונשי מאסר בפועל של יותר משמונה שנים.

סיכום נתוני הנהלת בתי-המשפט

מספר העבריינים המורשעים שקיבלו עונש יותר משמונה שנות מאסר: 16 (שבעה מהם יותר מעשר שנים);

העונש המקסימלי שניתן: 13 שנות מאסר;

העונש הממוצע: 3.9 שנות מאסר;

העונש הממוצע בניכוי המורשעים שלא קיבלו עונש מאסר בפועל: 4.5 שנות מאסר.

⁵ בדוח של מוקד סיוע לעובדים זרים מוזכרת פסיקה (שאינה מופיעה בנתוני הנהלת בתי-המשפט) שבה קיבל עבריין מורשע עונש 18 שנות מאסר בגין כמה עבירות, ובהן סחר בבני-אדם לעיסוק בזנות: פ"ח 966/02 מ"י נ' זגייר (גזר-הדין ניתן ב-1 במאי 2005).

⁶ סגן מנהל בתי-המשפט השופט אלון גילון אמר בישיבת ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים כי בשנת 2003 היה ממוצע העונש 49 חודשי מאסר ובשנת 2004 היה הממוצע 48 חודשי מאסר. מתוך פרוטוקול מס' 5 של ישיבת ועדת המשנה (של ועדת החוקה, חוק ומשפט) למאבק בסחר בנשים, 25 במאי 2005.

2.2. פיצויים וקנסות

סעיף 77 בחוק העונשין מסמך את בית-המשפט לפסוק פיצויים בהליך פלילי ובמסגרתו. הפיצויים מיועדים לקורבן בגין נזק, כאב וסבל שגרם לו הנאשם. סכום הפיצויים המקסימלי שנתון כיום לשיקולו של בית-משפט הדין בתיק פלילי הוא 228,000 ש"ח. הנחיית פרקליט המדינה היא כי כאשר נאשם מורשע בגין סחר בנשים יש לבקש מבית-המשפט לחייבו בתשלום פיצויים לנפגעת העבירה, בהתאם לנסיבות.⁷

העברת פיצויים לקורבנות היא אחת מארבע דרכים שבהן המדינה יכולה "לפגוע בכיסו" של אדם שהורשע בעבירת סחר בבני-אדם. הדרכים האחרות הן: קנס, חילוט ומס הכנסה. מנגנון הפיצויים מיוחד בהיותו השיטה היחידה כיום להעביר כסף שהופקע מעברייני סחר בנשים לידי הקורבנות ולא לידי המדינה.⁸ בהקשר זה יצוין כי עמדת מוקד הסיוע לעובדים זרים היא שמכוון שכספי העבריינים הושגו על חשבון הנשים שבהן סחרו, את כל הכסף שמופקע מהעבריינים יש להעביר לידיהן.⁹

למרות זאת, ועל אף הנחיית פרקליט המדינה, השימוש במנגנון הפיצויים עדיין אינו נפוץ, ורק על כשליש מכלל העבריינים המורשעים בשנת 2005 הוטל תשלום פיצויים. אשר לגובה הפיצויים שנפסקים יש שונות רבה בין מקרה למקרה. בשמונה מ-23 המקרים של השנת תשלום פיצויים על עבריינים מורשעים היה סכום הפיצויים 25,000 ש"ח או יותר, ובתשעה מקרים היה סכום הפיצויים 8,000 ש"ח או פחות. בכל מקרה, סכום הפיצויים שמוטל על העבריינים רחוק מהסכום המקסימלי שקבע המחוקק. סכום הפיצויים הממוצע במקרים שבהם נפסקו פיצויים היה כ-17,400 ש"ח (כ-8% מהפיצוי המקסימלי המותר על-פי החוק).

לצד עונש מאסר ותשלום פיצויים בית-המשפט מוסמך להטיל על עבריין מורשע תשלום קנס שמועבר לקופת המדינה. המטרה בהטלת קנס, להבדיל מפיצויים, היא הרתעתית. למרות המטרות הנבדלות של הטלת קנס ושל הטלת פיצויים, ניתוח הנתונים מעלה כי בית-המשפט אינו נוטה להטיל את שני העונשים הללו יחדיו. לראיה, רק על שמונה מתוך 73 עבריינים שהורשעו בתיקי סחר בנשים הוטל גם תשלום קנס וגם תשלום פיצויים. יתירה מזאת, בפסיקות בית-המשפט שנותחו כאן הטלת קנס היתה נפוצה יותר מהטלת תשלום פיצויים: על 32 עבריינים מורשעים הוטל תשלום קנס, ורק על 23 הוטל תשלום פיצויים לקורבן העבירה שהורשעו בה.¹⁰ בהקשר זה נזכיר את טענת מוקד הסיוע לעובדים זרים כי הטלת קנס בעבירות סחר בבני-אדם היא בעייתית¹¹ וכי יש להעביר את כל הכסף שנגבה מעבריין בסחר בנשים לקורבנותיו. הנתונים המוצגים כאן, שלפיהם הטלת קנס מפחיתה את הסיכוי שיוטל על העבריין תשלום פיצויים למתלוננת, מחריפים את הבעייתיות עוד יותר.

סיכום נתוני הנהלת בתי-המשפט

⁷ פרקליט המדינה, הנחיה מס' 2.2 – מדיניות האכיפה בעבירות הנלוות לעיסוק בזנות, סעיף 8 ד'.

⁸ במסגרת הצעת חוק סחר בבני-אדם, הנדונה בימין אלה בוועדת חוקה, חוק ומשפט, מוקמת קרן אשר אמורה לנקז את הכספים המופקעים מידי סוחרי הנשים. הכסף שייאסף בקרן ישמש, כלל הנראה, לקידום המאבק בסחר בבני-אדם.

⁹ מוקד סיוע לעובדים זרים, עמדת "מוקד סיוע לעובדים זרים" ו"קו לעובד" ביחס לדרכי המאבק הכלכלי ומטרתן בהצעת חוק העונשין (תיקון מס' 91)(איסור סחר בבני-אדם), התשס"ו-2006, הוגש לוועדת חוקה, חוק ומשפט ב-14 אוגוסט 2006

¹⁰ נזכיר כי גם ניתוח ברמת התיק העלה ממצאים דומים: בכ-40% מכלל התיקים נפסקו פיצויים לטובת הקורבנות ובכ-53% מכלל התיקים נפסקו קנסות נגד המורשעים.

¹¹ מוקד סיוע לעובדים זרים, ענישה בתיקי סחר בנשים ועבירות נלוות בשנת 2005, כתיבה: עו"ד נעמי לבנקרון

מספר הנאשמים המורשעים שהושת עליהם תשלום פיצויים : 23 (32% מכלל הנאשמים המורשעים);

סכום הפיצויים הממוצע : 17,390 ש"ח ;

טווח סכום הפיצויים : 2,000–50,000 ש"ח ;

מספר הנאשמים המורשעים שהושת עליהם קנס : 32 (44% מכלל הנאשמים);

סכום הקנס הממוצע : 12,640 ש"ח ;

טווח סכום הקנס : 2,000–65,000 ש"ח ;

מספר העבריינים שהושת עליהם תשלום פיצויים וקנס גם יחד : 8.

2.3. הסדרי טיעון

בעבר התריעה ועדת החקירה הפרלמנטרית למאבק בסחר בנשים נגד השימוש בהסדרי טיעון בתיקי סחר בנשים עקב העונשים הקלים שהיו מוטלים על העבריינים המורשעים במסגרת הסדרי טיעון אלה. נתונים שהוגשו לוועדה בשנים 2003 ו-2004 העידו על ירידה בהיקף הסדרי הטיעון ועל החמרת העונשים בהסדרים אלה.¹² נדמה כי מגמה זו נמשכה בשנת 2005, שכן כ-60% מכלל העבריינים המורשעים בשנה זו בתיקי סחר בנשים הורשעו בלא הסדר טיעון. עבריינים שהורשעו במסגרת הסדרי טיעון קיבלו – בממוצע – עונשים קלים יותר, אולם הפערים אינם כה משמעותיים (הבדל של כחצי שנה בממוצע. ראו בטבלה להלן).

יש כמובן בעיה בהשוואת תיקים שהסתיימו בהסדר טיעון עם אלה שהסתיימו בלי הסדר כזה, שכן סביר להניח כי תיקים שהסתיימו בהסדר טיעון היו חלשים יותר מבחינה ראייתית (ואולי גם שונים מבחינת חומרת הפשעים), ועל כן לא מפתיע שיש הבדלים מסוימים ברמת הענישה. עם זה, בחינת הנתונים מעלה כי יש הבדל בלתי מובן בין תיקים שנסגרו במסגרת עסקאות טיעון ובין תיקים שמגיעים להכרעה בין כותלי בית-המשפט: **הסבירות שיוטל על נאשם תשלום פיצויים במסגרת הסדר טיעון היא נמוכה במידה ניכרת מהסבירות שתשלום פיצויים יוטל על נאשם שמורשע בלא הסדר טיעון.**

מהנתונים עולה כי רק לעתים רחוקות נכלל תשלום פיצויים בהסדר טיעון: **29 עבריינים הורשעו במסגרת הסדרי טיעון בעבירות שמדובר בהן, ורק על שלושה מהם הוטל תשלום פיצויים (כ-10%). לעומת זה, על עבריינים אלה מוטל לעתים קרובות תשלום קנס (כמעט 60% מהמקרים). בחינת עונשי העבריינים שהורשעו בלא הסדרי טיעון מעלה תמונת ראי: על 36% מכלל העבריינים האלה הוטל תשלום קנס, ועל 45% מהם הוטל תשלום פיצויים.** ממצאים אלה מפתיעים במיוחד על רקע הנחיית הפרקליטות כי יש לבקש מבית-המשפט לחייב כל נאשם שהורשע בגין סחר בנשים בתשלום פיצויים לנפגעת העבירה, בהתאם לנסיבות. נדמה כי דווקא במקרים שבהם יש לפרקליטות שליטה רבה יותר בענישה, השימוש במנגנון הפיצויים הוא נפוץ פחות.

השוואת הענישה בתיקים עם הסדר טיעון ובתיקים בלא הסדר טיעון

¹² הכנסת, דוח מסכם של ועדת החקירה הפרלמנטרית למאבק בסחר בנשים בראשות חה"כ זהבה גלאון: 2000-2004, מרס 2005, עמ' 50.

תיקים עם הסדר טיעון	תיקים בלי הסדר טיעון	
29 (40%)	44 (60%)	מספר המורשעים
3.6 שנים	4.1 שנים	העונש הממוצע
17% (5 מורשעים)	25% (11 מורשעים)	שיעור המורשעים שעונשם יותר מ-8 שנות מאסר מכלל המורשעים
17% (5 מורשעים)	11% (5 מורשעים)	שיעור המורשעים שלא קיבלו עונש מאסר בפועל מכלל המורשעים
10.5 שנות מאסר	13 שנות מאסר	העונש המקסימלי
59% (17 מורשעים)	36% (16 מורשעים)	שיעור המורשעים שהושת עליהם קנס מכלל המורשעים
15,880 ש"ח	9,031 ש"ח	הקנס הממוצע
10% (3 מורשעים)	45% (20 מורשעים)	שיעור המורשעים שהושת עליהם תשלום פיצויים מכלל המורשעים